

TAAL-EHBO

TAAL EHBO

**De schrijfgids voor duidelijke
en overtuigende teksten**

Reinier Sonneveld

**Inclusief
tips voor
AI**

 Plateau

Copyright © 2024 Uitgeverij Plateau

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een databank, of doorgegeven in welke vorm dan ook – elektronisch, mechanisch, gekopieerd, gescand of op enige andere wijze – behalve voor korte citaten in recensies of artikelen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 5804 222 4

NUR 620

Vormgeving: Studio Mol

www.uitgeverijplateau.nl

Wat is je probleem?

Spring naar de oplossing!

TIPNUMMERS

Ik heb geen geschikte taalgids 9

Voorbereiden 13

Ik zoek een onderwerp of insteek 15
AI moet toch beter kunnen 23
Ik wil meer overzicht over de inhoud 28
Ik zoek een indeling 35

Schrijven 45

Ik heb nog geen begin 47
Ik wil me meer concentreren 51
Ik wil zekerder zijn 60
Mijn stof is halverwege op 65
Ik zoek een einde 69

Herschrijven 75

Er is iets mee, maar wat precies? 77
Ik heb nog maar 1 uur 83
Het moet korter 91
Het moet langer 96
Het leest stroef 101
Het moet duidelijker 120
Het moet overzichtelijker 143
Ik wil het boeiender krijgen 160
Ik wil het overtuigender hebben 192
Het klinkt te simpel 222
Het moet mooier 226
Het beeldmateriaal kan beter 245

Spellen 249

▶ **1-11** _____

▶ **12-17** _____

▶ **18-25** _____

▶ **26-34** _____

▶ **35-40** _____

▶ **41-51** _____

▶ **52-59** _____

▶ **60-64** _____

▶ **65-71** _____

Begin hier
als je niet
weet wat er
misgaat

▶ **72-77** _____

▶ **78-88** _____

▶ **89-95** _____

▶ **96-101** _____

▶ **102-114** _____

▶ **115-128** _____

▶ **129-135** _____

▶ **136-153** _____

▶ **154-171** _____

▶ **172-175** _____

▶ **176-186** _____

▶ **187-189** _____

Specifieke onderwerpen

Snelle doorverwijzing

AI (ChatGPT)	▶ 12-17
Alinea	▶ 111-112
Argumenten	▶ 155-161
Brainstormen	▶ 14, 24-25
Citaat	▶ 69
Cliché	▶ 148-149
Cliffhanger	▶ 144
Communicatiecontract	▶ 73
Concentratie	▶ 41-51
Dt-fout	▶ Spellen
Einde	▶ 65-71
Enter	▶ 80
Flow	▶ 136
Gender	▶ 168
Germaans/Romaans	▶ 124
Herschrijven	▶ 72-77
Hoofdzin/bijzin	▶ 104
Inleiding	▶ 35-40
Illustratie	▶ 164
Jargon	▶ 126
Komma	▶ 85-86
Kopjes	▶ 133
Leesniveaue	▶ 102-135
Leestekens	▶ Spellen
Lijst	▶ 31-33
Mal van Aristoteles	▶ 28
Meta	▶ 166
Metafoor	▶ 146, 180
Metoniem	▶ 180
Onderwerp	▶ 2
Opsomming	▶ 133

Overtuigingskracht	▶ 154-171
Passief werkwoord	▶ 152
Powerpoint	▶ 187-189
Priming	▶ 171
Quote	▶ 69
Retorica	▶ 154, 157
Revisie	▶ 72-77
Rijm	▶ 181
Schrijftaal	▶ 147
Soft ketchup	▶ Spellen
Spanning	▶ 143-144
Spatie	▶ Spellen
Spelling	▶ Spellen
Spreektaal	▶ 147
Stress	▶ 53, 136
Structuur	▶ 129-135
Tangconstructie	▶ 105, 134
Thema	▶ 2
Uitvullen	▶ 81
Verdunwoorden	▶ 127
Verhalen	▶ 38, 141
Vergelijking	▶ 146
Verwijswoorden	▶ 106-107
Voegwoord	▶ 85, 133
Vraagstelling	▶ 2
Witregel/ruimte	▶ 80
Woordecho	▶ 150
Woordlengte	▶ 125
Writer's block	▶ 52-59
Zinlengte	▶ 103-104
Zombiewoord	▶ 121-122

Ik heb geen geschikte taalgids

Je wilt een vlammeende sollicitatiebrief schrijven en het lege scherm staart je aan. Je bent ambtenaar en natuurlijk moet je eenvoudig schrijven, maar hoe dan? Je studeert en loopt halverwege je scriptie grandioos vast. Je bent secretaresse, maar je teksten blijven zo braaf. Je houdt een presentatie voor je bedrijf en je verveelt jezelf...

Er mankeert iets aan je tekst, dat merk je zelf wel. Maar wat doe je eraan? Hoe kun je het fixen, praktisch en snel? Daarvoor is deze Eerste Hulp Bij Taalongelukken.

Waarom *Taal-EHBO* uniek is

Er zijn in het Nederlandse taalgebied momenteel zeven taalgidsen voor non-fictie van goede kwaliteit, met allemaal hetzelfde probleem. Ze beschrijven alleen het eindresultaat. Ze noemen een stuk of honderd regels waaraan een gezonde tekst moet voldoen en vervolgens moet jij maar zelf de link leggen met de problemen die je bij jouw tekst ervaart.

Dat lijkt op een medische gids die alleen nauwkeurig beschrijft hoe een gezond mens eruit ziet en waar de organen horen te zitten, maar die geen symptomen noemt die wijzen op een ziekte en daarbij dan de bijpassende behandelingen adviseert.

Deze gids is uniek, omdat deze juist wel uitgaat van die symptomen en die direct koppelt aan de behandelingen. Iets loopt niet lekker aan je tekst. Het leest niet lekker, het gaat alle kanten op, het 'leeft' niet. Waar ligt dat nu precies aan? En hoe kom je vervolgens tot een gezonde tekst?

Bovendien gaan schrijfgidsen vaak vooral over de vorm: spelling en stijl, terwijl het schrijfproces veel breder is. Je kunt ook worstelen met de inhoud, waarin je het misschien lastig vindt te kiezen of die samen te vatten. Je kunt een writer's block hebben en onzeker zijn. *Taal-EHBO* gaat ook daarop in.

Uniek aan *Taal-EHBO*

- *Taal-EHBO* begint niet met 'hoe het allemaal precies moet', maar bij de problemen en geeft daar gerichte adviezen bij. Je hoeft dus niet eerst een heel boek door te nemen, voordat je hebt gevonden wat in jouw specifieke situatie nodig is.
- *Taal-EHBO* is pragmatisch. Geen regels en wetten, maar zoveel mogelijk resultaat voor zo weinig mogelijk moeite.
- *Taal-EHBO* geeft, naast ingrijpende adviezen die je hele tekst kunnen veranderen, ook makkelijke hap-slik-weg-oplossingen. Als je weinig tijd hebt, kun je hiermee toch snel je tekst oplappen.
- *Taal-EHBO* benadert teksten niet alleen technisch, maar ook psychologisch. Schrijven is niet slechts een aantal regels volgen, maar ook een gevoelsmatig proces, waarin je concentratievermogen, je overtuigingen, je onzekerheden en je karakter een rol spelen.
- *Taal-EHBO* geeft veel aandacht aan alle fases van het schrijven: ook de voorbereiding, het herschrijven en de presentatie ervan, bijvoorbeeld in een lezing. Problemen die heel laat pas blijken, kun je namelijk vaak al tackelen in een vroege fase.
- *Taal-EHBO* is de enige taalgids die de recente ontwikkelingen in AI integreert in de adviezen, op een positieve en nuchtere manier.

Wat je aan *Taal-EHBO* hebt

Ik heb honderden sprekers en schrijvers begeleid en zelf zeventien boeken gepubliceerd, waarvan er een kwart miljoen zijn verkocht. Mijn cursisten hadden weinig aan de bestaande taalgidsen, merkte ik, daarom heb ik mijn adviezen in dit boek uitgewerkt. Deze zijn in de praktijk ontwikkeld en hebben daar hun waarde bewezen.

Ik beloof niet dat je met dit boek een meesterschrijver wordt. Dit is een EHBO-cursus, geen studie medicijnen. Maar naarmate het boek vordert, worden de adviezen wel diepgravender en hoe vaker je ermee werkt, hoe beter je teksten worden. In het begin is het meestal een kwestie van herschrijven en symptoombestrijding, maar hoe meer ervaring je krijgt, hoe vroeger je al problemen kunt signaleren en de oplossing direct in je eerste versie kunt verwerken.

Je tekst verbeteren is niet alleen een kwestie van stijl. Helder schrijven is helder denken. Door iets goed te verwoorden, worden je eigen gedachten samenhangender. Dat is een van de mirakels van schrijven: dat je tijdens het proces zelf verder komt en leert over je eigen vraagstelling. Zelden ga je eerst iets helemaal uitdenken en dat vervolgens uittypen: juist tijdens het typen denk je van alles en wordt wat je wilt uitleggen tegelijk helderder voor jezelf.

Deze schrijfgids is daarom in wezen een zelfhulpboek. Schrijven is niet alleen een technische onderneming of iets duidelijk maken aan anderen, het is jezelf leren kennen. Wie iets beter leert verwoorden, groeit als mens.

Hoe je *Taal-EHBO* gebruikt

Voorin dit boek zie je de inhoudsopgave. Kijk in het lijstje welk probleem je ervaart bij je tekst en blader naar de bijbehorende bladzijde. Meestal vind je daar direct de praktische tools om verder te gaan.

Bovenaan elk hoofdstuk staat in één zin het laagst hangende fruit. Als je weinig tijd hebt, kun je dat meteen proberen.

Weet je niet precies wat er aan je tekst schort? Ga dan naar het hoofdstuk daarover! ► **72-77**

En deze pijltjes ► verwijzen niet naar paginanummers, maar naar de nummers van de oplossingen.

Zoek voor in dit boek je probleem op en spring naar de adviezen!

VOORBEREIDEN

Ik zoek een onderwerp of insteek

Waarover ben jij het meest verontwaardigd? En superenthousiast?

De cursor knippert maar. De bladzijde blijft wit. Je hebt wel een paar zinnen geprobeerd, maar ook snel weer gewist. Hoe kom je op een geschikt onderwerp? Of als je al wel een onderwerp hebt, hoe vind je dan een interessante insteek?

Vaak word je op dit punt aangeraden een mindmap of gedachtenboom op te zetten: een schema met woorden of plaatjes die je aan elkaar verbindt en waaruit dan als een wonder je onderwerp moet ontstaan. Dat mindmaps of gedachtenbomen werken is nooit aangetoond en mijn cursisten ervaren ze als een omweg. Uitstel van waar het werkelijk om gaat en vaak nog verwarrend ook. Hier de adviezen die beter werken.

Heb je al wel een onderwerp, maar mis je overzicht? ► **18-25**

1. Telefoon weg

Als je iets wil bereiken, moet je niet gestoord worden. ► **41-43** Dus ook bij het brainstormen over een onderwerp – telefoon uit en het liefst ver weg.

Wil je op internet inspiratie opdoen? Prima idee, maar time het. Zet een wekker en stop na maximaal een half uur. Dat is vaak het punt waarop het afdwalen begint. ‘Research doen’ wordt dan een smoes om niet te hoeven beginnen aan het echte werk.

2. Zoek geen onderwerp, maar een probleem

Veel auteurs zoeken een 'onderwerp' of een 'thema' en denken daarbij aan een soort gebied waarbinnen hun tekst zich al zoekend heen en weer beweegt. Dat gebeurt echter alleen in (experimentele) literatuur of poëzie. 99,9 procent van de teksten die werken zijn beter te vergelijken met een weg. Ze bewegen van A naar B. De lezer weet aan het einde meer dan aan het begin. De hoorder ontdekt iets.

Een goede tekst lost een probleem op of beantwoordt een vraag. Je zoekt dus geen onderwerp of thema, maar een vraag of probleem, met daarbij een antwoord of oplossing.

Als iemand je een onderwerp of thema opgeeft, voor een lezing of artikel bijvoorbeeld, vraag dan altijd door. Als je contactpersoon iets zoekt over 'het moderne zakenleven', wat is eigenlijk het probleem? Als het motto van het congres 'de huizenmarkt' is, waar zit de urgentie? Waar het gemis? Waar de pijn?

Als je AI inschakelt, vraag dan ook niet om een thema of een onderwerp, maar liever iets als:

- Wat zijn tien problemen van ...
- Kun je me tien onbekende keerzijdes noemen van ...
- Welke tien onverwachte vragen spelen bij ...
- Welke tien originele oplossingen zijn er voor ...
- Wat zijn de belangrijkste antwoorden op de vraag ...

Matige schrijvers dwalen door velden, goede schrijvers leggen wegen af en nemen daarin hun lezer mee.

Non-fictie tekst = Vraag + Antwoord
= Probleem + Oplossing
= Belofte + Inlossing

Voorbeelden van een onderwerp of thema, zoals het dus *niet* moet:

- Liefde
- De toekomst van vrijheid
- Programmeren met C++